

КРЪГЛА МАСА „ОБСЪЖДАНЕ НА ПРОЕКТ НА ЗАКОН ЗА ОТНЕМАНЕ В ПОЛЗА НА ДЪРЖАВАТА НА ИМУЩЕСТВО, ПРИДОБИТО ПО НЕЗАКОНЕН НАЧИН“*

СТЕНОГРАМАТА СЕ ПУБЛИКУВА СЪС СЪКРАЩЕНИЯ

**8 октомври 2010 г., хотел „Рила“,
зала „Адакта“, гр. София**

АННА ГАВРИЛОВА: Добър ден на всички.

Да се представя на тези, с които не се познаваме. Аз съм Анна Гаврилова и съм член на екипа на Фондация „Български адвокати за правата на човека“, едната от организациите, съорганизатори на тази среща.

Благодаря на всички ви, че се отзовахте на нашата покана.

С другата организация, с която съвместно направихме тази среща и ви показваме на нея – Асоциацията за европейска интеграция и права на човека, имахме идеята, която сме споделили и с повечето от вас, когато ви канихме – да направим едно обществено обсъждане на този четвърти по ред, трети ревизиран, коригиран проект на Закон за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито по незаконен начин. Една материя, която по дефиниция, по самото си естество, има отношение и може да засегне потенциално редица индивидуални права, гарантирани както от българската Конституция, така и от Европейската конвенция за правата на човека – правото на необезпокоявано ползване на притежанията по чл. 1 от Протокол № 1 към конвенцията, правото на зачитане на личния живот, жилището, кореспонденцията по чл. 8 от конвенцията, правото на справедлив процес по чл. 6.

Този закон още в момента, когато се появи първият проект (ние всички, разбира се, знаем и помним историята, но ще я припомним с две думи), предизвика много остра реакция – доста организации и експерти изразиха много сериозни резерви, като се започне още от самото оправдание на създаването на такъв нов закон с оглед на целите, които се преследваха съгласно неговите мотиви, mine се през неговия изклю-

---

* Кръглата маса е организирана от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и Асоциацията за европейска интеграция и права на човека.

чително широк и неопределен обхват и се стигне до конкретни негови разпоредби. Тогава протече някакво обществено обсъждане, проектът беше представен на Комисията за демокрация чрез право, т.нар. Венецианска комисия, което беше една разумна и добра стъпка.

След това, някъде около м. март, беше интересно да се четат новините. Аз в една електронна медия – „Фокус“, струва ми се, видях две новини една под друга. В горната пишеше: „Венецианската комисия поздравя българското правителство за Закона за отнемане на имущество“ и точно под нея – „Венецианската комисия разби на пух и прах законопроекта за отнемане на имущество в полза на държавата“. И двете бяха донякъде верни, защото, разбира се, организираната престъпност изправя държавите пред особени трудности, които изискват адекватни и специални средства и методи за борба, но все пак по-вярно беше второто, защото Венецианската комисия в своето първо становище направи редица забележки, изрази редица резерви към този първи законопроект.

След това беше представен втори ревизиран проект и през м. май и м. юни Венецианската комисия даде второ становище. Последва трети, а сега и четвърти проект за такъв закон.

Оказа се изпитание човек да се сдобие с тези проекти за закони. Колегата Емилия Недева сигурно ще ви разкаже повече за този свой опит. И всички трябва да благодарим на Венецианската комисия, която в сайта си качва тези законопроекта и ние можем да се запознаем оттам с тях, вместо от сайта на нашето Министерство на правосъдието.

С Асоциацията за европейска интеграция и права на човека смятаме, че тази дискусия е изключително навременна и би била много ползотворна, тъй като след около седмица се очаква становището на Венецианската комисия по поредния ревизиран законопроект. Ние бихме искали един кръг, който преднамерено избрахме да бъде кръг на експерти, адвокати, представители на академичната правна общност, правозащитници, с неангажирана институционалност с която и да било от властите, в който да споделим становищата си по последните предложени разпоредби за този закон и да се опитаме да формираме една обща позиция, която да изпратим както до нашите институции, до Министерството на правосъдието, до Народното събрание, така и до Венецианската комисия, защото нейната експертна оценка и помощ е безценна, разбира се, но така или иначе ние сме тези, които познаваме нашата действителност, нашата правна традиция, нашата правна система и практика.

Така че смятам, че отделно от становищата, които тази комисия е изразила досега и ще изрази, би било изключително ценно и ние да изразим своето становище и да го направим колкото е възможно публично и чрез медите, за да можем да отразим по-точно всички виждания, които тук ще бъдат изказани.

Аз бих дала думата на колегата Емилия Недева, ако иска да даже нещо от името на организацията.

ЕМИЛИЯ НЕДЕВА: Благодаря, колега Гаврилова.

Аз съм адвокат Емилия Недева от екипа на Асоциацията за европейска интеграция и права на човека.

В това, което колегата Гаврилова каза, уважаеми колеги, уважаеми представители на медиите, има един смушаващ момент за мен. На 13 септември имаше посещение на Венецианската комисия, поне на нейни представители – секретаря Томас Маркерт и двама експерти от Венецианската комисия, след което официално беше изразено становището на Министерството на правосъдието, че законопроектът е одобрен от представителите на Венецианската комисия. Такова едно одобрение не може да ангажира цялата комисия, но това някак си се изгуби.

На следващия ден пред представителите на медиите на поставения въпрос какъв е проектът, не беше даден задоволителен отговор.

Смушаващо за мен е обстоятелството, че работата по този проект е обвита в тайнственост и че се заявява одобрение на нещо, което ние не знаем какво е. Пак подчертавам и няма да се разпростирам – ние имаме проекта благодарение на Венецианската комисия и го четем на английски език. Този проект не е обявен пред българската общественост, а засяга една голяма част от населението в България по причини, на които ще се спрем по-нататък в дискусиата. Защото за първи път с този проект сега, в последната му редакция (трети преработен проект на новия закон), за първи път се въвежда понятието „доходи от незаконна дейност“ или „незаконни доходи“, като е изоставено понятието от първия проект – че ще се отнемат само онези доходи, които са придобити от престъпна дейност.

Аз мисля, че може би трябва да започнем дискусиата оттам – необходим ли е този проект?

Спомням си много добре думите на секретаря Томас Маркерт и буквално ще ги цитирам. Той каза пред пресата на 13 септември – „Ако проблемите на България с корупцията и организираната престъпност не бяха чак толкова големи, човек би си казал, че по-добре изобщо да няма такъв закон“.

Имаме ли ние такива проблеми с корупцията и с организираната престъпност? Не за първи път цитирам едно криминологическо проучване, което беше изготвено по поръчение на Висшия адвокатски съвет, според което за всичките 3 години – 2007 г., 2008 г. и деветмесечието на 2009 г. – от общия брой 90 400 осъдени лица само 1808 – някъде под 2%, са осъдени за престъпления, които са типични за организираната престъпност – отвлечения и рекет, организирани престъпни групи и корупционни престъпления. Дали е такава криминогенната обстановка в страната, че този много сериозен, с много сериозни последици закон да не се обвързва с конкретно престъпление, което е корупционно или извършено от представител на организирана

ната престъпност, а да се пристъпва към една гражданска конфискация без връзка с конкретно престъпление?

Аз моля тези, които искат да вземат участие в дискусиата, да поговорим и за това – трябва ли да има връзка между престъпление и отнемане, или самият факт, че някой може да е извършил някога престъпление, е достатъчен за това да бъде отнето цялото имущество, което е придобил, независимо как?

Мисля, че по този начин можем да сложим начало на дискусиата.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Ще дам думата на колегата Георги Атанасов, председател на Секцията по гражданско право на Научно-методическия кабинет на Софийската адвокатска колегия, за едно ввеждащо изложение, което ще очертае проблемни области и ще фокусира дискусиата, в която, разбира се, такива ще могат да бъдат привнесени и уточнени.

Заповядайте, колега Атанасов.

ГЕОРГИ АТАНАСОВ: Добър ден, благодаря.

Уважаеми колеги, драги гости,

Преди няколко години аз участвах в един доста по-широк форум и бях поканен там от авторите на предишния законопроект. После те съжалявах, че съм бил там.

С една дума, действащият в момента закон по своята философия представлява също такова нарушение на всичко, което аз си мисля, че трябва да се знае и прилага относно правата на човека, както и този, който се проектира да бъде предложен, този, който ние имаме в някакъв относително завършен вид.

И действащият закон, и този закон бяха направени, по сполучливото определение на първото становище на Венецианската комисия по този законопроект, като пренасяне на разрешения от общото право на територията и в системата на континенталното право. Венецианската комисия много точно каза, че този експеримент – ние очевидно ще трябва да бъдем третирани като лабораторните животни в експеримента – трябва да бъде много добре изучен, което според мен означава две неща още на първо четене.

Първо, че Венецианската комисия намира такова решение за екзотично.

Второ, че самата Венецианска комисия не намира в себе си достатъчно компетентност, за да може да каже веднага – защото ѝ липсват научен инструментариум и съответно изследвания, че да – този експеримент може да бъде успешен, или не – този експеримент не може да бъде успешен. Или да каже – да, дайте да видим дали в една южноевропейска страна може да се комбинира общо и континентално право, при това в специален комплекс от наказателноправни понятия и гражданска отговорност.

Никой не обърна внимание на критиката, която тогава направих на действащия закон. Законът влезе в сила и започнахме всяка година да отчитаме какво прави комисията, която не знам защо се нарича „Кушлев“, според мен това е неправилно. Но

комисията всяка година отчита, че има изключителни затруднения с установяването – на какво? На имуществото. То обаче би трябвало да е изяснено още в рамките на следствието. Заедно с причинната връзка. Тук вземам повод от думите на колегата Недева с нереторичния въпрос – какво налага да има нов проект? Лично моето мнение е, че го налага неистовото желание на комисията да се отърве от задължението да доказва причинна връзка и имуществена принадлежност, свързана с конкретно деяние или с конкретни престъпления.

Ще ви цитирам част от доклада на комисията за 2009 г., в който тя се оплаква пред Народното събрание, че различни състави на съдилищата имат различно тълкуване дали законът за отнемане изисква причинно-следствена връзка между придобитото имущество и извършеното престъпление. Забележете, това е по действащия закон. И като правилен отговор на този въпрос (след като визират два неправилни отговора на Варненския съд и на Върховния касационен съд) цитират мотивите на определение № 133 по ч. гр. д. № 621/2007 г. на трето гражданско отделение на Върховния касационен съд, в което съдът посочва: „В обезпечителното производство не се проверява наличието на причинна връзка между престъпната дейност и придобиването на имущество, тъй като наличието на такава не се установява в производството по отнемането – разбирай, не трябва да се установява в производството по отнемането, – тъй като тя се предполага, доколкото не са установени законни източници на доходи“. В чист превод на български език това в обратния смисъл означава – ако нямаш добро счетоводство и деловодство, всичките ти доходи са незаконни и подлежат на отнемане.

През 2008 г. комисията поиска изменение на закона, който действа в момента. Всички тези неща, които откривам в проекта, бяха в един или друг смисъл заложили в техните предложения. В проекта обаче те са доразвити. И аз също мисля, че трябва да сме много задължени на Венецианската комисия – не само защото от нея получаваме информацията, а и защото тя е дала едни много адекватни становища по оскъдната информация, която ѝ се предоставя. Венецианската комисия във всички междинни становища до този момент е казвала, че има най-малко три неща, които със сигурност трябва да съществуват във всички случаи в законопроекта като минимални гаранции.

Първото изискване е съответствието на процедурите и на правата с Конституцията и Европейската конвенция за правата на човека.

Второто изискване е независим съд, който не само да контролира целия процес, а който да участва в цялата процедура от момента, в който се начева събирането на доказателства – Венецианската комисия предлага съд да дава разрешения за събирането на доказателства за имуществото и упражняване на правата спрямо третите лица. Оттам идва евфемизмът „покана“ в проекта – съставителите са заместили предложеното право да изискват събиране на доказателства с понятието „покана“ по отношение на изискването на обяснения като задължителен процесуален акт, който води до негативни правни последици за този, който не отговори на изискването. Когато

комисията покани някого да даде обяснения, той е задължен да отговори в 14-дневен срок или да подаде декларация в едномесечен срок, ако е в чужбина.

Още нещо за съда. Там е казано, че съдът трябва да бъде свободен да взема своето решение по независимо убеждение, необвързан от презумпциите, ако прецени, че събраните доказателства или презумпциите биха довели до резултат на явна несправедливост.

И третото нещо, което Венецианската комисия иска при всички случаи, е – гарантирани процесуални възможности на ответниците в целия ход на процедурата – както в административния, така и в съдебния процес. И тройно повече и във всяко междинно становище се набляга – третите лица, третите лица, третите лица. Защо отношението към третите лица е толкова съществено? Тук ще ви дам пример отново от доклада на комисията за 2009 г.

През 2009 г. допуснатите обезпечителни мерки са засегнали лично имущество на проверяваното лице на територията на България в 130 случая. Всички останали случаи, които са почти двойно повече, представляват все обезпечителни мерки спрямо имуществата на трети лица. Онези, които принципно би трябвало да имат възможността да се защитават от първия момент на образуване на производството, но на които дори не е призната възможност да бъдат допуснати до доказателствата според новия законопроект. В новия законопроект е допустимо на проверяваното лице да се обезпечи достъп до ограничена част от доказателствата, макар и след датата на налагане на обезпечителната мярка, но на третите лица не е гарантирана никаква възможност за участие, дори когато тяхното имущество е обект на обезпечителните мерки.

Сега, ако ми позволите, ще ви кажа какво аз откривам в няколко области, в които съществуват съществени проблеми не само от гледна точка на правата на човека, а въобще на принципите на правото и на онова, които аз съм учил в университета.

Първата област е свързана с това – що за субективно материално право е правото на отнемане, как го дефинираме, къде го дефинираме и какво можем да установим за неговите характеристики от това, което е написано в закона. В частност дали отнемането във варианта, който е предложен, е оригинален, или деривативен придобивен способ, защото от това зависи дали придобиващият ще носи отговорност пред личните кредитори на лицето, чието имущество е отнето.

Има изрично позоваване в закона, че това е публично имуществено право. Не става и дума обаче къде би следвало да се подреди тази претенция в конкуренцията с правата на останалите кредитори (и особено по отношение на останалите привилегирани кредитори) и по какъв начин следва да се уредят приоритетите в такъв вариант на конкуренция.

Още по-малко става ясно какво е правното положение на ответника, след като това субективно ново право на отнемане ние не можем да наредим нито в категорията на санкциите – то не е свързано с конкретно правонарушение, нито в категорията на допустимите по закон случаи на гражданската отговорност – просто защото подобен

вариант на гражданска отговорност като основание за това не може да съществува в обективното право. Липсва конкретен акт, който да се явява укорим и съответно източник на право на обезвреда, липсва и увреден, комуто да се присъди обезщетението.

Напълно различен от континенталната система е и начинът, по който процедурата по реализиране на правото на отнемане се поднася като един завършен инструмент, в който не се подлага на съмнение съответствието му със съществуващата теория и правораздавателна практика. Подходът е доста рязък, а същевременно – необоснован.

Какво е положението на този, който трябва да търпи отнемането? Особено когато това е лицето, което е придобило имущество от проверяваното лице или от лице, което е частен правоприемник на друго лице, което не може да бъде посочено като субект на извършени правонарушения от категорията на онези, включени в незаконната дейност. Какво в новия закон доразвива негативните тенденции от стария?

Същественото нововъведение е разширяването на предметния обхват. Законът се разпростира върху вещи или пари, които може да имат напълно законен произход, както каза преди секунди колегата Недева. Единственото основание тези вещи или пари, които имат законен произход, да може да бъдат отнети е, че те са елемент от един имуществен дисбаланс между стойност на имущество и нетни приходи, при това оценявани по система, в която комисията има абсолютна дискреция.

С разширяването на предмета всъщност се измества и твърдяната цел – „отнемане на имущество, придобито от незаконна дейност“. Тази цел очевидно остава встрани и се превръща в друга цел – отнемане на имущество, за което не може да се докаже законен произход на средствата. Това си беше глава III от ЗСГ, само че тъй като не можем да ги наречем „нетрудови доходи“ (защото ще бъде някак си недостатъчно капиталистическо), ги наричаме „необясними доходи“ или „доходи от незаконна дейност“.

Втората област, в която аз откривам съществени проблеми, е притискането или negliжирането на съда. Драматично се ограничават контролните функции и участието на съда в цялата процедура, въпреки че нещата се маскират, като че ли той има възможността и той взема в крайна сметка решението да бъде или да не бъде отнето имуществото.

На първо място, това е количествено ограничение. Забележете, че цялата първа фаза, която представлява почти 18 месеца с продължението, е абсолютно безконтролна. В нея всички действия при проверката на комисията не подлежат на никакъв съдебен контрол. Те са си позволили в законопроекта да предвидят някакъв вид политически контрол в чл. 11, според който някаква постоянна комисия в Народното събрание ще търси отчет на комисията и членовете ѝ били длъжни да се явяват, като ги повикат в постоянната комисия на Народното събрание. Не е въпросът кой ще ги из-

вика, въпросът е какво ще правят хората, на които се провеждат обиски и които не могат да се обърнат към съда за това, че обискът е проведен в нарушение на закона.

Ограничението е количествено и защото в частта, в която се твърди, че съд ще взема решение за допускане на обезпечения, всъщност свободното убеждение на съда е ограничено – и то е ограничено на две основания.

Първото е, че за комисията не съществува задължение да доказва причинната връзка, т.е. тя няма нужда да доказва нищо друго, освен че едно лице е привлечено като обвиняем или има – в закона го пише – съставено заключение за несъответствие по реда на Закона за публичност на имуществата на лицата (значи някаква хартийка, която е излязла от някаква комисия в Народното събрание). Тази хартийка ще бъде представена от комисията на съда заедно с доказателствата за принадлежността на едно имущество към лицето, на което е съставено това заключение. И това е достатъчно, и не само достатъчно, това е задължително за съда – нему е отнета възможността да откаже не само защото така е написано в закона, който казва – комисията иска, съдът допуска, а защото вече е задължително въз основа на правилата на новия граждански процес (има вече множество определения на Върховния касационен съд, с които това тълкуване е изрично потвърдено – че в производството по обезпечаване не се изследва причинна връзка и не се изследва дали имуществото е придобито от престъпна дейност, или не, нито се изследват характерът и съдържанието на престъпната дейност).

Освен количествено ограничение има и друго, което е свързано с ограничаването на свободното съдийско убеждение чрез една каскада от оборими, но и необорими презумпции. Ако все пак доказателствените презумпции са такива, че пряко сили да приемем, че някой страхотен адвокат успее да постигне в един съдебен процес оборването им – примерно съдът да приеме частните документи да бъдат признати и ценени като годни доказателства, въпреки че са оспорени относно достоверност на датата от комисията в хода на процеса, то в закона са предвидени и необорими презумпции с материалноправен характер. Съдът не може да каже – „аз не признавам тази презумпция“. В този смисъл аз специално подчертавам, че когато под влиянието на Венецианската комисия е съставен нов чл. 89 на проекта, в който се казва, че дава възможност на съда да не се съобразява с „горните“ презумпции, това се отнася само за доказателствените презумпции.

Коя е основната материалноправна презумпция?

Член 20, ал. 1, ал. 2, т. 1, чл. 20, ал. 2 – това е необорима презумпция. „Комисията извършва проверка, когато основателно предположение по ал. 1 е налице: ...“. А „основателно предположение е налице, когато срещу лицето е образувано досъдебно производство за престъпление по...“. И се изброяват текстове на състави на НК.

Основателно предположение по чл. 20, ал. 2, т. 2 – „за лицето да има влязъл в сила административен акт“. Основателно предположение съществува, когато има влязъл в сила административен акт за конфликт на интереси по Закона за предотвратя-

тяване и разкриване на конфликт на интереси. И т. 4 – „Лицето не е подало декларация или не му е съставено заключение за несъответствие, или за него е съставено заключение за несъответствие“. Последните две точки ясно показват, че става дума за инструмент за политически натиск. Но това не прави характера на презумпцията различен. Тя е необорима и в никой момент съдът не може да избяга от нея. Ами като не може да избяга от нея, как той ще изследва причинната връзка?

Необорими са презумпциите, които са свързани с начина, по който комисията има право да определя, а след това съдът е обвързан от това определяне, на обичайните разходи примерно. Те са фиксирани. Обичайните разходи са тези, които Националният статистически институт бил определил за определен период от време. И от това никой не може да се отклони. Ти можеш да докажеш, че нямаш една стотинка разход, можеш да докажеш, че си живял в резултат на благоволенieto на държавата или на трети благодетел. Съдът е длъжен да изключи от разполагаемата част от собствените ти законни приходи най-малко тези разходи, колкото са признати от НСИ, и това е неотменимо.

Третата област е снабдяването на администрацията с практически неограничена власт в досъдебната фаза на процедурата по отнемане. Най-характерното в случая е правомощието на комисията да образува производство по чл. 21.

Всъщност, уважаеми колеги, образуването на производство от комисията, регламентираното извършване на проверка от комисията по чл. 20, ал. 1 от законопроекта все пак е ограничено от някакви предварителни условия, там трябва да има привличане, документ, влязъл в сила, хартийка от Народното събрание или някакво подобно основание, за да могат те да направят такова нещо. За сметка на това чл. 21 от законопроекта отваря вратата по следния начин: комисията може по своя инициатива или по сигнал да извърши проверка – същата проверка, за която стана дума в чл. 20, на лице, за което съществува „основателно предположение“. Тук понятието „основателно предположение“ не е онова „основателно предположение“, което е уредено в чл. 47, ал. 2 или в чл. 20, ал. 2 от законопроекта, а друго „основателно предположение“ – че е придобито имущество от незаконна дейност извън случаите по чл. 20. Тоест каквото не можем да направим при приложението на презумпцията на чл. 20, ал. 2 от законопроекта, ние можем да го правим без ограничение във всички останали случаи, за които презумпцията не е приложима.

И в добавка, за да могат в 18-месечния период, в който ще правят проверката без разрешение, самосезирайки се, за да могат по някакъв начин да го докарат до положение, в което ще може да се отнема имуществото, или да поискат обезпечение, те в чл. 22, ал. 1 казват, че при започване на проверката по чл. 21 незабавно се изпраща съобщение на ДАНС, на МВР, прокуратурата, Националната агенция по приходите и т.н. с искане за светкавично извършване на съвместна проверка. Значи веднага всички да отидем, за да създадем документ по чл. 20, ал. 2.

Какво още комисията може да прави напълно безконтролно? В рамките на 18 месеца тя може да извършва всички процесуални действия, за които прокуратурата и следствието и разследващите полицаи май доста биха си помечтали, че могат да ги извършват при такива условия – без всякакъв контрол. От разследващите полицаи все пак можеш да се оплачеш пред прокуратурата и ако тя ти обърне внимание, може веднага да вземе някакви мерки.

В 18-те месеца на проверка, представляваща по естеството си едно типично административно производство, комисията е свободна да прави всичко, но не е длъжна да уведоми, че прави нещо – не само лицето, което е проверявано, но и третите лица, от които изисква сведения. Не трябва да им дава обяснения, не трябва да им дава достъп, ако проявят интерес, защото нямат право да им се даде достъп до всички документи и доказателства, а само до онези документи и доказателства, които комисията преценява, че се отнасят за конкретното проверявано лице, а не до административното производство. При това достъп може да се осигури едва след налагане на обезпечителните мерки.

Всичко, което се извършва по време на проверката – изискването на обяснения, поканите за обяснения, поканите за декларации, обиските, изискването на документи от физическите лица – всичко това се прави напълно свободно и комисията оценява кое имущество е придобито по действителна стойност и кое не.

Този проект за закон, покрай другите страшни неща, които прави със заварените правоотношения, пряко води до заличаването на правния ефект на правни действия и сделки, извършени съвършено законосъобразно от лица, които не са нито ответници, нито на друго основание са участници в процедурата. Законопроектът, без да го прави официално, без да го прави изрично, обявява за относително симулативни всички сделки на придобиване и отчуждаване на имущества от лицата, които са по някакъв начин въввлечени в процеса. Професор Герджиков, не ме гледайте така. . .

ПРОФ. ГЕРДЖИКОВ: „Относително симулативни“ ме смути леко.

ГЕОРГИ АТАНАСОВ: Да, защото става дума за относителна (частична) симулативност на уговорката за цената. Приема се, че всички сделки не са извършени на действителната пазарна цена, поради което комисията се втурва и с усърдие и с разход на много пари прави оценка на справедливата пазарна стойност, на която е следвало да се сключат като цена тези сделки. Тази оценка се прави неизвестно по какви правила. Например, ако става дума за оценка по Закона за приватизацията, това би било прекрасно. Там е записано, че се прилагат Наредбата за оценка на обектите, подлежащи на приватизация, и Стандартите за бизнес оценяване. Но комисията не прави това и законът не казва по кой начин ще бъдат оценявани имотите. А казва – цената, на която е придобит този недвижим имот, когато трябва той да бъде придобит на висока цена, е занижена. А когато продаваш и трябва да си получил срещу това мно-

го пари, за да можеш да покриеш разходите, се казва – не, по това време тези цени не са били такива, цената, на която е трябвало да бъде реализиран имотът, е по-ниска.

Последното нещо в големия обем на правомощия на практически неконтролируемата администрация на комисията е липсата на задължения за доказване в съдебната фаза на процеса. Като видите какви са ограниченията и съответно – какви са изрично регламентирания в закона задължения за доказване, ще разберете защо аз твърдя, че съдът е ограничен в свободното си усмотрение и свободното си убеждение. Съдът е обвързан от доказателствените презумпции, а комисията няма задължение да доказва нищо друго освен имущественото несъответствие. И това е така – това е следващата голяма проблемна област заради премахването на обвързаността между незаконна дейност и имущество, обект на отнемане.

Всъщност, уважаеми колеги, в текста е формулирано изрично, че не се отнема имуществото, което е придобито от незаконната дейност (чл. 47, ал. 3) – „На отнемане подлежи имущество на стойност, равна на общия размер на несъответствието между придобитото имущество и нетния доход на проверяваното лице и членовете на неговото семейство“.

Никакво значение няма дали това имущество е придобито с напълно законни средства, че си теглил кредит и се вижда, че този кредит е вложен на това място. Важното е определена вещ, вземане или друго имуществено право да са някъде в ползрението на комисията, да са обезпечени, тоест да са обект на обезпечение, и те да представляват имущественият дисбаланс.

Отнема се всяко имущество. И тук – отново във връзка със съдържанието на понятието „право на отнемане“, със съдържанието на субективното право на отнемане. То варира. Ту е право на отнемане на имуществото, ту е право на отнемане на паричната му равностойност. Не знам дали това не трябва да бъде „осъждане да се заплати паричната равностойност“, защото в смисъла, в който се употребява, може би трябва да се държат парите на масата и съдът да постанови те да бъдат отнети от моето държане, за да бъдат дадени другиму. След като не урежда друго освен тенденцията и пропуска ясното уреждане на въпроса какво точно се отнема, замисълът на закона дава обяснение и защо и как се стига до идеята за постигане на спогодба. Това е любима тема на настоящата комисия, която от 2007 г. се бори да получи право да сключва спогодби. Спогодба се сключва, за да се плати 80% от това, което е описано като размер на имуществения дисбаланс.

Готов съм да се обзаложа, че ако този закон влезе в сила в този вид, ще видите какво огромно количество от имуществени несъответствия ще варира до 300 хил. лева, което е границата, до която комисията може да сключва спогодби.

ЕМИЛИЯ НЕДЕВА: Искаме 80% от милион, искаме 80% от 300 хиляди... Няма логика в това.

ГЕОРГИ АТАНАСОВ: Още две изречения.

И предишния път, и сега е изумителна лекотата, с която тези закони посягат на установени права, признати от закона, уредени съгласно закона, осъществени съгласно закона.

Трябва да се каже ясно на всички, които са чували и имат интерес към този закон, но трябва да се каже ясно и на всички участници в бизнеса. Уважаеми банкери, чл. 57 от този закон изключва възможността вие да имате гарантирани ипотeki, особени залози или реални залози.

Член 53, ал. 2 прави още една крачка нататък. Той дава възможност комисията в рамките на 20 години да посегне за отнемане на имот, който трето добросъвестно лице е купило, е придобило дори от публичен изпълнител или от публична продажба, защото не е проведена разликата между правното действие на обикновена и публична продажба на имот, подлжащ на отнемане. Достатъчно е членовете на комисията да приемат, че не е платена действителната пазарна цена на имота. А ако те приемат, че не е платена действителната пазарна цена на имота, тогава могат да проведат цялата тази процедура, включително с искането за отнемане. Ако обаче преценят – само от тях зависи тази преценка, това е решение на комисията, което не подлежи на ревизия – че е платена действителната цена, тогава третото добросъвестно лице, купило, да речем, защото банката му е продала по реда на Закона за особените залози в резултат на принудително изпълнение на особен залог, може да бъде спокойно. Това означава, че трябва да се каже на всички приобретатели на ваканционни имоти от Англия, Русия, САЩ – те проверили ли са имотите, върху които са изградени техните апартаменти в Банско, Слънчев бряг и други места, дали не са случайно бъдещ обект на отнемане в резултат на това, че комисията има право да провери някакви лица, които са ги продавали на техните продавачи?

Сделките с имуществото, придобито от незаконна дейност, включително тези, с които се поемат задължения – очевидно има сделки, с които не се поемат задължения, или се учредяват тежести, или се прави отказ от права – са недействителни по отношение на държавата. Няма значение в кой момент е сключена сделката, няма значение кои са страните в нея. Представете си сега поредицата от последващи сделки, ясната позиция на Върховния касационен съд и на теорията, че след първата относително недействителна сделка не се прехвърля право на собственост. И кой какво ще притежава най-накрая?

Аз мисля, уважаеми колеги, уважаеми гости, че законопроектът некоректно се представя на Венецианската комисия, защото никой не обяснява на Венецианската комисия, че дори когато има гарантирани от закона права, те се упражняват в един извънредно рестриктивен граждански процес, в който съдът няма възможност да издирва обективната истина и няма право на служебно събиране на доказателства. Тук веднага искам да спомена, че в този смисъл приложението на чл. 89 с възможността съдът да не се счита обвързан от доказателствена презумпция, защото му се струва, че нещо ще бъде явно несправедливо или резултатът ще бъде явно несправедлив, той

не може да го установи сам, по своя воля или със собствените си процесуални действия – няма право на подобен акт на служебно начало. Трябва той да бъде инициран и сторен от страните.

Отделен, четвърти или десети, или петнадесети сложен проблем в този закон е, че се използва понятието „явна несправедливост“, което е много присъщо на основанията за обжалване в наказателния процес, доколкото си спомням, но в гражданския процес и в гражданското право се използва само тогава, когато няма норма. Не съм много сигурен, но... Да, съдебно решение, отменено поради явна несправедливост в развитието на облигационен спор, не е имало, мисля аз.

Моля за извинение, че отнех толкова време. Ако считате или ако сте в състояние още да търпите да участвам в дискусиата, бих могъл и по някои от текстовете и детайлите да спомена нещо, но това е само ако желаете.

Благодаря.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Благодаря Ви, колега Атанасов, за това т.нар. досадно изказване с похвална, но излишна и неоснователна скромност. Виждам, че то вече повдигна доста реакции сред другите участници.

Моля, заповядайте, госпожо Дончева.

ТАТЯНА ДОНЧЕВА: Вземам думата бързо след Жоро, защото мисля, че този академичен тон трябва да бъде преведен по някакъв начин на гостите от медиите, които сме поканили. И ще се постарая да компресирам максимално изложението, за да стане ясно и на гражданите, до които медиите ще направят достояние закона, за какво става дума и какви опасности ги грозят.

Гражданите смятат, че това, което е законът „Кушлев“, не ги застрашава, защото то се отнася до престъпниците и до незаконно забогателите, които голямата част от населението мрази и които ще бъдат санкционирани по този закон. Гражданите смятат, че те няма нужда да разсъждават по въпроса за човешките права, защото този закон тях лично няма да ги засегне по никакъв начин.

Уверявам представителите на медиите, че това нещо ще стане по много прост начин. Предишният закон „Кушлев“ преследваше доходи, придобити от престъпна дейност, и комисията беше длъжна да докаже някаква причинно-следствена връзка между престъпната дейност, която се вмениява на лицето, за което лицето получава присъда, и имуществото, което е придобило.

Това, което беше спорно във Върховния съд, е дали по време на обезпечителното производство трябва да се доказва такава причинно-следствена връзка. И това, за което колегата Атанасов говори, е, че има практика, при която се приема, дори по сегашния закон, че могат да ви наложат за много дълго време обезпечителни мерки, включително да ви запорират цялото имущество, заплатите на съпрузите ви, сметките ви, да ви спрат от движение моторните превозни средства, да ви наложат възбрани върху всякакви видове сделки, но по време все пак на обезпечителното производст-

во. Нищо, че един нормален гражданин би казал – като ми блокираш банковите сметки в продължение на 1–2 години и аз не мога нищо да правя, за какво ти трябва после да ми ги отнемаш? Дори да ме оправдаеш, аз съм свършен като бизнес, като стопанска дейност, като всичко друго. Да не говорим колко би трябвало да съм притеснен, за да си поема обичайните разходи.

Сега това, което ни се предлага като нововъведение в борбата с корупцията и организираната престъпност, забележете, е да се отнема имущество за незаконна дейност, за придобиване на незаконна облага винаги, когато срещу лицето има образувано досъдебно производство. Забележете – делото не е приключило, обвинението не е доказано, не става дума за влязла в сила присъда, а просто когато производството е образувано. Когато срещу лицето има акт за митническо нарушение, когато има акт по Закона за предотвратяване и разкриване конфликт на интереси и когато някое лице от публичните длъжности не си е попълнило декларацията.

Забележете обаче, че в чл. 21, ал. 4 – там, където се обяснява в кои случаи се образува проверката, има следното нещо. Там накрая има една алинея, която казва – в останалите случаи, тоест не в тези, които изброих, а в останалите случаи проверката се образува служебно от комисията или по сигнал, който съдържа достатъчно данни за незаконно придобиване на имущество. Тоест, ако вие имате конфликт с който и да било гражданин, който напише на комисията един донос срещу вас, тя започва срещу вас такава проверка.

Ако някой гражданин си мисли, че него не може да го засяга, защото той няма особено много имущество, бъдете спокойни – каквото и имущество да има, го засяга, защото то при всички случаи сигурно е над 30 000 евро, дори да е неговият наследствен апартамент или току-що прехвърленият му апартамент, или току-що наследените ниви по Закона за селскостопанското имущество.

На комисията е необходимо само основателно предположение за незаконния характер на източниците. Нали не знаете случай, в който е изповядана една нотариална сделка, в която гражданите, страни по сделката, да не са си занижили цената до данъчната оценка, за да платят по-ниска нотариална такса? Ето ви случай, в който могат да изгорят хиляди хора, защото са си продали нивите като нерегулирани, а всъщност са им взели много по-сериозни пари.

Специално внимание мисля, че следва да се обърне на презумпциите, и мисля, че нашите приятели от медиите, независимо дали имат, или не юридическо образование, биха разбрали за какво става дума.

Първо, проверяват ви за 20 години назад.

Второ, не ви допускат, ако имате години наред превес на приходите над разходите, да компенсирате някои години, в които това е обратно. Такова компенсиране не се допуска. Следи се година за година да имате превес на приходите над разходите и всъщност това е и основната идея на закона – да подгони целокупния български народ дали има съответствие на официалните приходи с официалните разходи. И ако

случайно вие получавате примерно заплата в рамките на често употребяваната в българския бизнес минимална работна заплата, защото останалото ви го плащат на ръка, вие не можете да си докажете доходи, съответстващи на имуществото – нищо, че всъщност вие сте ги придобили от дейност.

Всичко, което комисията „Кушлев“ калкулира, е по пазарна стойност, независимо че вие може да си купите от свой приятел нещо, което да бъде на цена като между приятели. Комисията не изследва дали наистина това е цената, по която сте извършили сделката, и това се отнася за всичко – за недвижима собственост, за движима собственост, за ценни книжа, за вещни права, за фирми, за всичко друго.

За да си спестите максимално всякакво доказване на тази незаконна дейност, комисията предлага в този законопроект следното – до доказване на противното да се смята придобито от незаконна дейност имуществото не само на проверяваното лице, но и на неговите непълнолетни деца, на неговия съпруг, независимо какъв режим на имуществени отношения имат съпрузите. Дори когато те са приели с договор, че са имуществено разделни.

Същото се отнася, когато проверяваното лице е прехвърлило през проверявания период на съпруг, на лице, с което се е намирало във фактическо съжителство, на бивш съпруг, на роднини по права линия без ограничение в степените, разбирате ли? Това означава от працядо на пра-пра-правнук. По сребрена линия, включително до четвърта степен, по сватовство до втора степен. До доказване на противното се смята за придобито от незаконна дейност имущество, което е безвъзмездно прехвърлено на трето лице, и ако това трето лице почине, същата отговорност грози неговите наследници и заветници до размера на придобитото от тях имущество. Тяхното имущество също се счита за незаконно.

Върнете се на предишните презумпции. Ако това е незаконното имущество на третото лице, то и на неговия съпруг имуществото се счита за незаконно.

По същия начин има презумпция, че на отнемане подлежи имущество на третото добросъвестно лице, което то по възмезден начин е получило, заплащайки изцяло действителната стойност.

На отнемане подлежи имущество, което е придобито привидно от трето лице за сметка на проверяваното лице – ако третото лице е знаело или би могло да предположи от обстоятелствата, че имуществото се прехвърля, за да се избегне неговото отнемане.

Масово в закона се употребяват думите „би могло да предположи“ – „би могло“, не е „задължително“, тоест комисията сама преценява дали от обстоятелствата, които третото лице, придобиващо имуществото, е знаело, би трябвало да предполага, че всъщност на него се прехвърля имущество с цел прикриване.

Същото се отнася за отговорността на юридическите лица, които са контролирани от проверяваното лице и за които би могло да се предположи, че имуществото е

придобито от незаконна дейност. Това се отнася до трансформирани имущества и се иска тяхното отнемане.

И накрая – до доказване на противното всички парични средства и движими вещи, намиращи се в проверяваното лице, в жилището му, в други собствени или наети помещения, превозни средства, офиси, каси, сейфове се смятат за незаконно имущество. Мисля, че и неюристите разбират, че законът може да се разпростре на практика върху всеки български гражданин, имащ имущество и осъществяващ някакъв вид дейност, обикновено стопанска, даже не и стопанска – просто дейност, която ти носи доходи.

По закона се налагат обезпечения – обезпечения върху имуществото на всички тези лица, за които говорим, и то без всякаква гаранция, без всякаква възможност за тяхна защита. Те установяват впоследствие – след като им бъдат наложени възбраните и запорите, след като им бъдат спрени кредитните карти или каквото и да било друго – те установяват, че са под такава възбрана от комисията „Кушлев“. Но те наистина нямат никаква защита в рамките на година и осем месеца. Между година и година и 8 месеца тече процедурата. След това те се конституират като ответници.

В съдебната процедура от съда не се иска да доказва, че това имущество е от незаконна дейност. Това аз чета в чл. 88, защото никъде не пише съдът какво трябва да констатира, за да ви отнеме имуществото. Но пише какво комисията трябва да му предаде, какво да му представи. От комисията се иска да му представи доказателства за незаконна дейност, от която може да е извлечена икономическа облага. „Може“! Всичко, всичко, което трябва да се доказва, на практика трябва да се доказва от потърпевшото лице, ерго от неговите роднини, от лицата, на които то е прехвърлило имущество, и т.н.

Това нещо няма връзка не с права на човека, то няма връзка с разбирането, че в една държава трябва да има нормален икономически живот, в който хората придобиват имущество, продават имущество. Тези хора трябва да бъдат по някакъв начин стопански гарантирани, защото по Конституция частната собственост е свещена и неприкосновена. И това няма никаква връзка с никаква корупция. Да, корупцията може да бъде повсеместна, но ние не можем да преследваме български граждани за всичко.

Прави „отраднo“ впечатление идеята на законодателя да създаде нова група държавни чиновници в условията на икономии на държавния бюджет и на бюджетни съкращения. Предвижда се цяла глава за управление на отнетото имущество, което е извън съществуващите досега държавни институции, които трябва нещичко да правят с имуществата, които държавата отнема. Например Агенцията за държавни вземания. Сега се предлага да се създаде междуведомствен съвет за управление от петима заместник-министри под ръководството на заместник-министър на финансите и към тази работа да се създаде фонд за управление на приходите от незаконна дей-

ност – също специална управа, назначена от министъра на финансите и от междуведомствения съвет като второстепенен разпоредител с бюджета.

Този закон дори създава възможност обезпеченото ви имущество... Защо отбелязвам специално обезпеченото имущество? Защото до момента най-голямата дейност на комисията „Кушлев“ е обезпечаването. Там не са много известни дела, които са приключили някак си, но всичко е обезпечено. В закона има отбелязано как се отнемат екзотичните животни, между другото законът създава и възможност предварително, преди всичко друго, имуществото ви да бъде продадено, когато запазването му е свързано с големи разходи съгласно чл. 96, ал. 1. Макар да пише „по изключение“, мисля, че всички юристи прекрасно работим с ластика „по изключение“. „По изключение“ може да стане правило с лекота и „по изключение“ имуществото ви може бъде продадено, преди да ви е приключило наказателното дело, дори преди да сте привлечен в качеството на обвиняем, ако въобще някой се кани да ви привлече, да ви продадат имуществото – когато то може да се обезцени значително през периода на пазене или пък запазването е свързано с големи разходи.

Т.нар. закон „Кушлев“ няма връзка с никакви права на човека. Не е въпрос за желанието на адвокатите да запазят правата на своите клиенти и да си вземат хонорарите. Грижата е заради това, че България всъщност е нормална държава, в която хората обикновено имат законоподобно поведение. Казвам законоподобно, а не законосъобразно. Понякога им се случва да продават недвижими имоти по данъчна оценка, за да намалят нотариалната такса. Понякога им се случва да получават заплатите си като минимални работни заплати, а останалите пари да ги получават на ръка. Но така или иначе, това е положението в България в момента и аз не мисля, че българските граждани заслужават този закон и това третиране от страна държавата.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Благодаря Ви, госпожо Дончева.

Заповядайте, колеги, за други изказвания.

Колега Петкова, заповядайте.

ГЕОРГИЦА ПЕТКОВА: Един от най-сериозните проблеми на този законопроект, който се появи като че ли от самото начало, още от декември 2009 г., беше разширяването на приложното поле от престъпната дейност (имуществото, придобито от престъпна дейност) до имуществото, придобито от незаконна дейност.

Колегата Георги Атанасов спомена, че гражданската конфискация не търси причинна връзка, но в нашия законопроект като че ли има нещо повече. Това е идеята, че всяко незаконно придобито имущество трябва да бъде конфискувано. В световен план гражданската конфискация, поне доколкото аз съм чела, съществува, но тя винаги е средство за борба с най-могъщите структури на организираната престъпност. Тоест тя винаги се прилага по отношение на имущество, придобито от престъпна дейност, и това по един или друг начин е гарантирано в законите на отделните държави.

При нас това го няма. По дефиниция на отнемане подлежи имущество, придобито от незаконна дейност, и това според мен е голям проблем. Оттам нататък идват всички други проблеми, за които колегата Атанасов подробно говори, и се стига действително до отнемане на всяко имущество, за което не може да се докаже произход – дали защото документите са загубени, или защото нещо друго се е случило. Това е едното.

Другото, което искам да спомена. Когато тръгна дискусиата за този законопроект, неговите автори често се позоваваха на ирландския закон за отнемане на незаконно придобито имущество. Освен разликите в общественно-политическата обстановка в Ирландия и България и условията, при които техният закон е приет, и условията, при които се приема нашият закон, има още една голяма разлика – обръщането на доказателствената тежест става с решение на съд. То не става, както е при нас – по решение на комисията или с повдигане на обвинение от прокуратурата. Нашата прокуратура няма качеството на съдебен орган. Тя не е достатъчно независима, за да прецени дали от доказателствата, които са събрани по отношение на едно лице, може да се направи някакво предположение, че това имущество е придобито от престъпна или незаконна дейност. Презумпциите са презумпции тогава, когато почиват на това, което обичайно се случва в живота. Поне мен така са ме учили в университета. Тогава, когато те са произволни и са приети – дали по политически съображения, или поради некомпетентност – и в крайна сметка се стигне до оправдаването на едно лице, а пък неговото имущество междуременно е конфискувано, моят въпрос – какво ще се случи тогава?

В резултат на повдигнатите обвинения комисията е започнала проверка, проверката е довела до образуване на гражданско производство за конфискация. Имуществото е конфискувано, защото лицето примерно си е загубило документите, с които може да докаже произхода на имуществото, или ги е унищожило, защото има задължение да ги пази 5 години. А след това съдът оправдава това лице или наказателното производство е прекратено. Какви ще бъдат основанията тогава за тази презумпция, която вече е причинила вредни последици, и какво ще се случи? Аз нямам отговор на този въпрос, не знам какво ще бъде разрешението в този случай.

ГЕОРГИ АТАНАСОВ: Искам да добавя нещо към това, което Вие казвате. Същият проблем е с това как ще може да се направи възражение за пресъдено нещо, когато има вече постановено решение и комисията образува ново производство на следващата година с нов административен акт. Законът не казва нищо такова. Законът не определя времето, не определя възможността да се прави по предметен или друг обхват възражение за пресъдено нещо. Просто всяка година може да се образува ново производство. И няколко пъти в годината могат да ви образуват производство.

ЕМИЛ ГЕОРГИЕВ – Институт за модерна политика:

Аз се присъединявам към направените бележки – разбира се, те са основателни. Прави впечатление, че действително е много разширен кръгът на лицата, от които ще се отнема имущество, включително и юридически лица – чл. 54, ал. 2, които не са контролирани от проверяваното лице, но управляващите или контролиращите юридическото лице в сегашно време, тоест моментните, са знаели и са могли да предположат, че е придобито от незаконна дейност. Предвид особения характер на юридическото лице такова конфискуване на имущество ми се струва твърде, твърде съмнително.

Но прави впечатление, че има и съвсем елементарни според мен грешки, които не знам как са допуснати. Аз не знам Народното събрание да избира някого с 2/3 от присъстващите народни представители, да има такова мнозинство – от присъстващи. Освен това в проектозакона са изброени престъпленията по членове, но не е написано все пак от кой нормативен акт са тези престъпления. Защото можем да променим закона, да не се казва Наказателен кодекс. Елементарно е според мен да се добави, че е престъпление по Наказателния кодекс.

Смятам, че сериозен отпор би трябвало да се даде на един такъв проект и мисля, че това събиране е в тази насока.

Благодаря ви.

МИГЛЕНА ТАЧЕВА:

Ако има някакво определение за този вариант за законопроект, то най-много прилича на една смешка, която си разказвахме като определение за бъдещо несигурно време – „щял съм бил да се напия може би“.

В целия текст на законопроекта не се забелязва професионално писане на нормите. Липсва определение – така, както се изисква за всеки един нормативен акт – какво означава „незаконна дейност“. Това е един неуспешен опит да се направи една компилация между сега действащия закон и глава III от Закона за собствеността на гражданите, който беше „отнемане в полза на държавата на нетрудови доходи, получени от граждани“. Той е писан във времето на социалистическа България, когато понятието „нетрудови доходи“ имаше своето определение. То сега изглежда смешотворно, но сега писачите на този текст не са могли да напишат нещо адекватно и затова не е дадено законово определение.

И сега има възможности, когато се установи престъпна дейност, без комисията, наречена по името на нейния първи председател Кушлев, прокуратурата да поиска обезпечение. По Наказателно-процесуалния кодекс съдът може да наложи такова обезпечение и при постановяване на присъдата това имущество може да бъде отнето. Но как би се чувствал гражданинът, ако утре отиде при един съдия-изпълнител – без значение дали е държавен, или частен – и си купи един лек автомобил за 2000 лв., а комисията прецени, че този автомобил всъщност струва не 2000, а 6000 или 10 000

лв.? За разликата над 2000 лв. вие не показвате документи – откъде ги имате тези пари, имате ли ги, нямате ли ги. И дали толкова струва автомобилът?

Същото важи за всички недвижими имоти и движими вещи, които се купуват на публични търгове и в Агенцията за държавните вземания, и в изпълнителното производство. Те винаги, когато на първия етап не се яви купувач, се продават на 80% от цената, която е определена от вещото лице, и тя почти винаги е по-ниска от пазарната цена. Говорим за конкретни примери от битието на всеки един нормален човек. Защото няма забрана да се явиш и да си купиш една кола за 500 лв., понеже тази е цената, която е определена в едно изпълнително производство. Но ако на някой член на комисията му хрумне, че тази кола, понеже е малко по-лъскава или вие сте я направили по-лъскава за тези 20 години, не струва 500 лв., а струва 1500 лв., ще ви образуват преписка.

Има много неща. Може би ако извадим текста на законопроекта и започнем текст по текст – така, както професионално би трябвало да се направи, ще видите, че много трудно може да се обясни към гражданската или наказателната част на правото се отнася този законопроект.

През годините съм имала възможност да кажа, че за мен комисията, която работи под названието „комисията „Кушлев“, беше пощенска кутия на прокуратурата. Трябваше да се направи един реален анализ на работата на комисията – колко струва на държавата, какво е предотвратила, колко незаконни доходи са събрани от престъпна дейност. А не само да излизаме по телевизията и да казваме – имаме обезпечение, ама съдът ни е виновен, защото не е постановил конфискация. Какво ще се случи с всички тези имоти, които комисията прецени, че са много скъпи? Ще се управляват от държавата. Какво е това управление на незаконно имущество и какви са доходите от това имущество, което се третира като незаконно? Те пак ли са незаконни? Или ако държавата ги управлява, те стават по-законни? Това последното ми го подсказва колегата Трончев.

Има много неща, които са притеснителни, но се надявам, че Венецианската комисия ще издържи докрай в експертизата си. Иначе е факт, че за тях е добре да видят как един такъв вариант на законопроект работи в една страна като България. Трябва да си го кажем ясно и точно.

Трябва също така да си кажем ясно и точно, че през всичките тези години обяснявахме, че като напишем еди-какъв си закон, той ще подобри борбата с корупцията и с организираната престъпност. И с всеки изминат ден виждаме, че това не се случва. Защото не е въпросът в писането на закони, а в прилагането и отстояването на принципи на правото. Нито един принцип на правото не се отстоява в този законопроект. Всичко е в нарушение на принципите, което след това ще доведе до дела в Страсбург. Но на кого му пука, когато ще плаща държавата и няма да плащат тези, които са написали тези безумни норми, тези, които ще ги приемат, и тези, които след това ще се чудят как да ги прилагат. Ние даваме възможност сега на комисията да

влиза, да обискира, без да има възможност за каквато и да е защита. Ами ако всичко това е неправилно? Какво се случва след това? Нищо. На него след 3 години ще му вземат имуществото. И ще кажат – проба, грешка, събрахме, жалвай се в Страсбург. Ние всички ще плащаме хиляди евро и пак никой няма да носи отговорност.

Затова – поздравления за организаторите на кръглата маса! Нека, ако всичко това стане достояние на управляващите, да разберат, че не е въпросът нещо да се прави напук, защото всичко това утре ще се обърне, както обикновено, срещу тези, които са го приели, или тези, които са го предложили.

Съвсем колегиално, професионално казваме, че има проблеми, които трябва да се изчистят, и ако искат, нека да чуят. Ако не, може би те ще бъдат първите ответници по този закон.

ЕМИЛИЯ МИХАЙЛОВА – бивш зам.-председател на Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност (до месец юни 2010 г.):

Отдавна беше време за дискусия, смятам аз, и то на работата на комисията „Кушлев“ – за краткост, иначе не споделям това наименование.

По отношение на този законопроект – ще се опитам да направя паралел между досегашната практика на комисията, действащия закон и законопроекта, което е едно доста трудно и времеемко упражнение.

Кому е нужен този законопроект за „незаконната дейност“? Кой ни го иска? В мотивите се съдържа едно решение на Съвета на Европа, което вмения на България сътрудничество на служби на държавите-членки за установяване на активи в областта на проследяване и установяване на облаги или друго имущество, свързано с престъпления.

Кому е нужно да пренебрегваме правилото „нон бис ин идем“? Имам предвид, че в чл. 20, във втората алинея, т. 2, 3 и 4, където става въпрос за сезиране по Закона за митниците, за конфликта на интереси, за публичност на имуществото на лицата, заемащи държавни длъжности, се предвиждат административни нарушения, за които се налагат съответно административни наказания. Не се ли явява включването на такъв кръг правонарушения в този законопроект като втори вид репресия?

На следващо място, моите съображения да не възприемам законопроекта в този му вид, е, че така или иначе в него не се съдържат приоритети – дали с приоритет ще се работи по онзи кръг лица, срещу които е повдигнато обвинение по Наказателния кодекс, или ще се акцентира на другата категория, която споменах преди малко – на административните нарушения. Струва ми се, че има голяма опасност от разводняване на усилията и всъщност непостигане на висшата цел – да се отнемат имущества, които са резултат на престъпна дейност.

От практиката, която създадохме толкова трудно в тези 5 години по действащия закон, имам чувството, че би следвало по един категоричен начин в бъдещия

закон да се създадат ясни регламенти и с това да се изчерпи работата по усъвършенстването му.

Това, което на мен лично, като опортюнист в цялата комисия през петте години, ми е правило силно впечатление, е отсъствието на регламент за определяне на стойността на имуществото – ясен и точен. Чела съм стенограмата на Народното събрание по време на приемането на действащия закон и от нея виждам, че изчисляването на пазарните оценки на имуществото, което подлежи на отнемане, е било предмет на обсъждане, но така или иначе нищо не е прието. Никъде в действащия закон не присъства необходимостта имуществото, което подлежи на отнемане, да бъде изчислявано по пазарни стойности. Отгук мисля, че настъпи един произвол, който по никакъв начин не може да доведе до едно реално съпоставяне на придобитото имущество, на неговата стойност с реалните законни доходи на гражданите. Затова ми се струва за особено важно, на първо място, да се въведе механизъм за ценене на това имущество.

На второ място, трябва да има ясен механизъм за съпоставяне на така оцененото имущество със законовите източници на доходи на всеки гражданин. Защото и понастоящем съществува задължение на комисията да изключи от исковата си претенция онова имущество, за което са налице законови източници на доходи, но така или иначе тя най-често не го правеше в практиката си. В такъв законопроект би следвало да се въведе ясно задължение за комисията при установяване на съответствие на имущество със законни доходи незабавно да прекрати образуваното производство пред себе си, а не да го развива с идеята да умножава статистиката за пред европейските институции, с което да смята, че доказва някаква още по-активна дейност.

На следващо място, струва ми се, че още в процеса на извършване на проверката по установяване на такова имущество би следвало гражданите да имат право на адвокатска защита, а не това да се случва едва след вземане на решението и внасянето на мотивираното искане в съда на етап „отнемане на имущество“. Това би било наистина гаранция по същество за защита на правото на всеки.

По отношение на препоръката на Венецианската комисия за сключване на споразумение, която е залегнала в законопроекта, ми се струва, че като гаранция за защита на правото на собственост би следвало такава възможност да се предвиди в закона на много по-ранен етап – може би още на етап завършване на проверката за установяване на такова имущество. Това, разбира се, го поставям като тема за размисъл.

От практиката на комисията досега бих посочила няколко примера, в които имаше желание от страна на проверяваните лица за сключване на такова споразумение, но някак си комисията нямаше смелост да пристъпи към такова споразумение, което да бъде одобрено в съдебно заседание, разбира се.

На следващо място, ми се струва за особено важно да бъде регламентирано отнемане само на тази част от установеното имущество на проверяваното лице, за

която комисията успее да докаже пред съда причинно-следствена връзка с престъпната дейност.

По отношение на контрола върху работата на комисията – понастоящем е предвиден законов механизъм, съгласно който комисията ежегодно до края на март предоставя на Народното събрание, Министерския съвет и президента доклад за своята дейност през предходната година. В тези доклади комисията изтъква резултати, които единствено тя знае, съчинява, добавя или интерпретира. Искам да кажа, че това не е контрол – по мое мнение никой в държавата няма представа за какво става въпрос. Необходимо е да се регламентира външен, независим, постоянен контрол върху работата на самата комисия.

И, може би на последно място, във връзка с бележката за избора на членове на комисията с 2/3 мнозинство, мисля, че тя е взета от препоръките на Венецианската комисия, механично е пренесена, без да се държи сметка – както в този случай, така и изобщо, за националното законодателство на нашата страна.

Мога да изтъкна сигурно и много други съображения. Споделям напълно това, което беше казано дотук от колегите, но личното ми мнение е, че по-скоро би могло да се мисли върху усъвършенстване на действащия закон.

ИНА ЛУЛЧЕВА – от екипа на „Български адвокати за правата на човека“: Аз изключително приветствам това, което каза колегата Михайлова, и това е за мен една от болните теми – реален контрол по ясни критерии върху работата на комисията. Това е изключително важно, защото това е работено на тайно. Тези отчети, които се дават, са очевидно неверни, защото се казва – ние конфискуваме имущество за 3 милиона, а се оказва, че това е раздутата оценка на два апартамента, които впоследствие се продават за 100 000, с които човекът законно е разполагал. Това е един порочен кръг. Комисията дава грамадни оценки, за да обоснове незаконния доход, след което съдът приема, че човекът няма такъв доход. Той казва – ама аз съм го купил за 30 лв., а те казват – не, то струва 100 лв. След това обаче го продават за 20 лв. Това е нещо, което изобщо не е изследвано – трябва да се види какво е продала тази комисия досега и какво е конфискувано, на каква стойност. В становището трябва да се препоръча един сериозен и прозрачен механизъм за контрол върху работата на комисията. А за оценките на имуществото – това е много голям проблем.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Във вариантите на законопроекта, вече и аз не помня кой от всичките, имаше следното – от фонда, който ще се събира по този начин, да се заплащат обезщетенията за спечелените дела в Страсбург, така че трябваше да се получи един прекрасен кръговрат. И системата щеше да си функционира прекрасно, но Венецианската комисия все пак е приела, че чак дотам не бива да се стига.

Заповядайте, г-н Цеков.

БОРИСЛАВ ЦЕКОВ: Благодаря Ви много. Тук съм в качеството си на юрист и също на представител на Института за модерна политика.

Споделям всички професионални аргументи срещу имагинерния проект – защото той има хиляди варианти, едни се вземат от интернет страници, други се раздават полутайно и т.н. Споделям напълно упреците, опасенията и страховете, които бяха изказани по отношение на това, което се твърди, че вече било почти избистрено на работно ниво.

Заедно с това веднага искам да подчертая, че ние не бива да се самоуспокояваме, че сме изправени пред един толкова посредствен като изработка, дори като правно-технически език законопроект. Защото това, че той може да бъде съкрушен с аргументи, не означава, че няма една обществена тенденция, една среда, която не се вълнува от тези аргументи и която спокойно може да тласне този проект към парламента в малко подобрен вид, след изшлифоване на някои от по-едрите теми, които споменаваме, а после някой да го запокити към Конституционния съд. Видяхме какво се случи с тези изключително спорни промени – последните, които бяха направени в Наказателно-процесуалния кодекс.

И струва ми се, че ако не всички, то поне повечето тук си даваме сметка, че става дума за една обща тенденция напоследък в нашето законодателство – да се засилва репресията. Даже не казвам „наказателната репресия“. Репресивният характер на законодателството, съсредоточаването на репресивни функции в изпълнителната власт – приемаме, че в този си вид тази независима комисия има характер на една особена структура на изпълнителната власт. Тъкмо затова се притеснявам аз, защото поправките в Наказателно-процесуалния кодекс, които за съжаление бяха подкрепени дори от някои авторитетни правозащитници, са част от затварянето на веригата, която ще се получи с този проект, ако той мине, дори и със съответните подобрения. Защото г-жа Дончева много картинно описва какво се случва. Тя говори за тези масови случаи на български граждани, които съвсем добросъвестно осъществяват своите дейности, но са принудени, както Вие много хубаво го нарекохте, г-жо Дончева, понякога да действат законоподобно, вземайки минимална заплата, а пък другото – под масата или по някакви други механизми.

Аз пък ще привлека вниманието ви върху това каква зловеща верига (тук няма значение кой управлява – днес са едни, утре са други), какъв зловец инструмент се създава с цялата тази поредица от закони. Ето какво се случва. Имаме вече приетите поправки в НПК, ще го кажа по-улично – тайни присъди, вечни обвиняеми и т.н. Законът за електронните съобщения. Това, че България при предишното правителство имаше 80 милиона за подслушване, а сега са 100 милиона, не знам колко са били преди това, не съм изследвал бюджетните закони. Но представете си, че вие сте един човек в активна възраст, дори законоподобно поведение нямате, живеете напълно законосъобразно. Имате един апартамент, една по-стара и една по-нова кола, две – три кредитни карти и 10–15 000 лв. на разплащателна сметка и един постоянен приличен

доход от професионалната или стопанската дейност, която осъществявате. Но заедно с това сте и граждански активен човек – примерно политически активен, и сте в един средно голям български град. Това може да стане и в големия град, разбира се, но знаем колко по-тежка е средата в по-малките населени места, колко по-формализирана е и т.н. И когато вие внезапно, бидейки водени от някаква кауза – гражданска, политическа, ако щете, и партийна, но обществена по характер, влезете в дисонанс със статуквото, с онези, които държат инструментите на властта, хайде да видим сега как ще се задейства този закон и всичко това, което вече е действащо право след промените в НПК.

Полицията, определила си за свой нещатен сътрудник някой наркодилър или какввто и да е бандит, го изнудва по съответния начин да каже каквото му бъде наредено срещу този граждански активен човек, образува се съответната преписка, появяват се онези справки, от службите идват, има разпечатки – този му звъннал два пъти, онзи човек казал „грешка“, ама там стои разпечатка, че са провели разговори от 5 до 15 секунди или колкото са, и се завърта машината. И може да се стигне включително накрая и до присъда с ей такива тайни свидетели, разпечатки и пр. А същевременно – и другата адска машина, благовидно наречена „гражданска конфискация“.

Казвам всичко това не за да засилвам черните краски, а защото трябва да си дадем сметка, че това е закон, който може да се изроди в цялата система от закони напоследък – от електронните съобщения до Наказателно-процесуалния кодекс, в инструмент за репресия и ние не можем да разчитаме като общество на задръжките, на демократичните разбирания или нрави на този или онзи управленец на едно или друго ниво.

И като казваме „посредствен закон“, аз ще кажа – и порочен закон. Защото той е разработен точно по начина, по който не трябва да се правят закони в едно уж нормално общество. Поздравявам организаторите за това, че правят обществена дискусия. Но тя трябваше да бъде иницирана именно от Министерството на правосъдието. И защо авторитетни правозащитни организации ще трябва да се сдобиват със законопроектите по незнания пътища, вместо да ги видим наистина на публично обсъждане?

Но още нещо. Този закон е порочен, защото наистина не се базира на анализ на дейността на досега действащата комисия – анализ на дейността ѝ, практически проблеми, проблеми на съдебната практика, икономически ефект от дейността и т.н., както се прави анализ за социалната необходимост от един закон. Имаше една серия от закони напоследък, които главно съкращаваха съставите на различни регулаторни и независими органи – от Комисията за защита от дискриминация, през Комисията за защита на конкуренцията, до енергийния регулатор и т.н. Нищо лошо, ако има такава нужда, но как бяха обосновани те? Намаляването от 7 на 5 било свързано с намаляването на корупцията. Няма обяснение, няма анализ на дейността по същество на съответния орган, за да се види какво да се промени. Не. Общи, обтекаеми формални

фрази, които крият точно това порочно законодателстване. Не казвам, че то е от днес, но просто днес, може би подхранено от една обществена среда, този тип поведение в законодателстването придобива още по-машабни измерения.

Казваме – Венецианската комисия. Дори това, че се търси първо мнението на Венецианската комисия, а не мнението на професионални, обществени, медийни среди по тази чувствителна материя, е озадачаващо. Никой не отрича, че трябва да се усъвършенства механизмът за отнемане на придобитите от престъпна дейност имуществата на всякакви хора, които заслужават и имат съответните съдебни актове, с които са признати за престъпници, но какво означава това, че този закон се появява сега, търси се алибито на Венецианската комисия? Знаем, че сигурно ще вземат ако не всички, то поне 99% от присъстващите, но аз никак не се възхищавам от юристите във Венецианската комисия. Г-жа Дончева, проф. Герджиков, г-н Гочев са имали много повече контакти от мен в различни състави на тази комисия, но и аз съм имал. Ами, извинявайте, защо смятате, че те ще кажат – и вярвам, че не смятате – нещо кой знае колко различно от това, което в лоши преводи някой им е внушил? Тук те са просто алиби за това, което се прави. И ние също, ако искаме да се даде отпор на лоши норми, които се предлагат, трябва да си дадем сметка за това. Не бива да гледаме на тази Венецианска комисия като на някаква светая светих, която идва тук сега да ни подреди живота.

Би било наистина добре тези мнения, които се чува тук, да заминат в един добър превод на английски при Венецианската комисия – представени даже не в сухова-то-професионален стил, а в целия обществен контекст в България. Защото мисля, че е добре позната на много хора технологията как се правят внушения към такива структури и въобще как едно управление да търси подкрепа отвън, за да прокара нещо, което не е популярно вътре.

Така че поздравявам организаторите още веднъж, но не бива да се самоуспокояваме, че законът е слаб. Ще влезе в парламента, ще си остане слаб и с няколко популистки фрази ще бъде приет. Сигурен съм. Аз не смятам, че хората, които го правят в тази работна група от Министерството на правосъдието, имат лоши намерения. Според мен те просто не си дават сметка как може да се изроди този процес. Още повече не си дават сметка, че рано или късно тези неща се обръщат. Никой не остава вечен чиновник в Министерството на правосъдието. И където и да било.

ДИМИТЪР ГОЧЕВ: Благодаря за това, че ме поканихте на тази дискусия. Прави чест на тези две институции на колеги, че те я организираха вместо Министерството на правосъдието – то трябваше да бъде организаторът на тази дискусия. Както и да е.

Ние трябва да бъдем благодарни и на анализа, който направи Георги Атанасов, защото действително той се беше потрудил в детайли да разгледа текстовете на проектозакон и аз без възражения приемам всичките негови забележки.

Разбира се, и колегата Дончева беше достатъчно конкретна. Според мен и нейните забележки бяха много точни и на място.

Аз обаче искам да обърна внимание на един друг въпрос, който е много важен – настроението на обществото, което стои зад цялата тази идея. У нас, в България, било заради някакви особености на народонаселението или заради нашия дух на критичност, има една нетърпимост към богатите, които са по правило „изедници“ и по някакъв незаконен или тъмен начин са придобили имането си. Това е нещо, което, за съжаление, съществува у нас, с основание или без основание, от много години. Просто така седи в нашата народна психика.

Разбира се, всички сме против лошите и без съмнение всички знаем, че трябва да правим нещо срещу тези, които създадоха това име на България като рай на корупцията и рай на измамниците и изедниците.

Това е нещо, което обаче трябва да бъде погледнато критично. Кой е изедникът, кой е лошият? Това е много важен момент в този закон. Срещу кого може да се започне цялата тази процедура? Правилно колегата Дончева каза – ами то в края на краищата всеки може да бъде подложен на тази процедура.

Аз ще си позволя да ви разкажа една малка случка отпреди десетина години, може би по времето, когато проф. Живко Сталев беше председател на Конституционния съд. Аз се връщам от сесия на Европейския съд в Страсбург. Той много често искаше да му разказвам за казусите, които сме гледали през това време, и аз му разказах една случка. Един англичанин, един „юнак“ убива баща си. И го залавят, стои в кауша там, арестуван, обаче успява да избяга в Тенерифе. Живее там известно време и действа, както си знае. Изнасилва една финландска туристка, става скандал, тя вдига гюрултия. Успяват да го арестуват. Тя на другия ден заминава. Нейното изчезване от страната страшно много затруднява следствените действия на органите в Тенерифе и делото се протака с месеци, много дълго време. Защото нито може да бъде разпитана тази финландка, нито могат да се намерят доказателствата толкова лесно. И делото стига до Страсбург – за неразумен срок. Той печели делото. И Живко Сталев казва – как е възможно това нещо, този човек е престъпник?!

Казвам ви всичко това, защото всички знаете кой е Живко Сталев, знаете какво представляваше той и като интелект, и като юридически капацитет. Щом този човек може да каже „той е престъпник!“, какво остава за чичо от Бистрица?

Това е нашият манталитет. По един много лесен начин ние можем да лепнем петно на някого и да кажем – на този човек трябва да му обръснем мустаците и да му вземем къщата и колата.

Затова още от самото начало най-големите ми възражения срещу този закон и в първоначалния му вид бяха за промяната на тежестта на доказване и създаването на тези идиотски презумпции. Това е нещо, което трябва да бъде преодоляно и ние

всички трябва да се борим. В края на краищата в основата на всичките тези критики стои този много важен недостатък на закона и на проектозакона.

Затова ми се струва, че този разговор тук е много полезен. Виждам, че няма противоречия в мненията ни. Смятам, че е хубаво, че имаме разсъждения в една посока. Дано да има чувателност от тези, които трябва да ни чуят.

Що се отнася до настроението в обществото и това как нещата се преценяват от всички хора, това е един много важен въпрос, който обаче, за съжаление, ние на тази кръгла маса не можем да решим.

Благодаря ви.

ЕМИЛИЯ НЕДЕВА: Проф. Герджиков, с риск да приемете, че съм Ви била лоша студентка, защото от години се занимавам не с гражданско, а с наказателно право, искам да питам – възможно ли е според Вас да съществува конкуренция на право на конфискация? Защото държавата, от една страна, има право по Наказателния кодекс и по Административния кодекс да конфискува имуществото на лице, което установи, че е виновно. След като производството по този проектозакон ще се развива преди наказателното и ще му се вземе теоретично цялото имущество, което той не успее да докаже, че е законно, след това какво наказание конфискация може да бъде наложено? Това е единият въпрос.

И вторият въпрос е – по какъв начин ще бъдат удовлетворени пострадалите от евентуалното престъпление, защото пък тяхното право е винаги вторично? Те имат право да получат обезщетение за претърпените болки и страдания или за евентуално увреденото от престъплението имущество само тогава, когато деецът бъде признат за виновен. Излиза, че пострадалият нищо няма да получи. Държавата пък се отказва от правото си да наложи наказание конфискация по Наказателния кодекс. На практика тя обезсмисля правоотношението – материалното наказателно правоотношение, което се развива между нея и подсъдимия, в името на една преждевременна и недостатъчно добре обоснована конфискация, която се регламентира по този закон. Вие какво мислите по този въпрос?

Защото мисля, че и конкуренцията на обезпеченията, и въпросът с кратката давност при движимите вещи е в конфликт с правото на комисията да обяви за нищожни всички сделки, които са в рамките на 20 години. За недвижимостите давността е също по-кратка от давността по закона „Кушлев“ – тя е 10-годишна. Този закон дерогира ли давността?

ДИНКО КЪНЧЕВ: Само това да допълня – конфискацията в някои случаи е кумулативно наказание.

ЕМИЛИЯ НЕДЕВА: Точно така е, колега Кънчев. Тя е задължителна в много случаи.

ОГНЯН ГЕРДЖИКОВ: Нямах намерение да вземам думата, защото не съм чел проектозакона, но няма как да откажа – аз имам някаква слабост към конфискацията, защото моят хабилитационен труд беше „Конфискацията при недействителността на сделките“. Но този институт, както знаете, отпадна още преди повече от 15 години. Защото в една друга обстановка, в каквата би трябвало да сме, една такава гражданска конфискация не може току-така да намира широко приложение.

От това, което чувам, никакво съмнение няма за мен, че действително се стига до един изключително конфузен конфликт. Една такава конкуренция е просто е незащитима. Какво означава това? Както каза колегата тук, до мен, в редица случаи конфискацията по Наказателния кодекс е задължителна. Какво ще се конфискува, щом то вече е конфискувано?

Много ми е тъжно от всичко това, което чух. Поуплаших се от това, което чух. И нямам никакво основание да се съмнявам в ерудицията и подготвеността на моите колеги – на Георги Атанасов, на Емилия Михайлова (много силно впечатление направи нейното изказване), на Таня Дончева, на другите колеги. Очевидно това са хора, които са запознати с проблемите и изобщо са много добре подготвени юристи. Няма съмнение, че всички нас ни дразни необяснимото огромно богатство на една шепа хора, но нека покрай сухото да не гори и суровото. А точно това е опасността.

Махалото като че ли от едната крайност иска да отиде в другата и всички ние може да станем потърпевши, а това е много страшно. Имах повод няколко пъти да казвам и публично, че аз съм много силно разочарован от качеството на сегашното законодателство. Не че преди беше всичко прекрасно. Напротив, винаги съм имал много критично отношение към начина, по който се законодателства през последните 20 години, но сега е като че ли един своеобразен връх. И тази липса на добре подготвени кадри, които да подготвят законопроектите, и нежеланието да се вслушат в тези, които са специалисти в една или друга област, е нещо, което е много, много стряскащо. Аз затова искам да поздравя много сърдечно организаторите. Изключително е полезно това, което се прави, дано това да се чуе наистина от тези, от които зависи приемането на закона.

Благодаря ви.

ДИНКО КЪНЧЕВ – от екипа на „Български адвокати за правата на човека“:

Може и да не се приеме като особено необходимо, но на мен много ми се ще в общата позиция, която ще изработим, да се добави нещо в духа на това, с което г-н Цеков завърши. Дали не е добре да изразим нашата основателна загриженост, че този законопроект е в една поредица закони, които засилват в ненужна степен репресивните функции на изпълнителната власт? Да се види оценката не само на закона, но и на тенденцията.

Лично за мен репресивната функция на изпълнителната власт звучи малко учтиво. Аз това го приемам като законодателна подкрепа на все по-силния администра-

тивен произвол в България. Ако това ви се стори твърде силно като израз, не държа на него, но за мен лично това е важно, защото аз мисля, че е точно така. Това не е изолирано явление, това е тенденция в законодателството, продукт на една законодателна власт, намираща се в подчинено положение по отношение на изпълнителната власт. И може би, проф. Герджиков, това е част от обяснението за изключително лошата законодателна дейност. Тогава, когато законодателят не е достатъчно независим от изпълнителната власт, трудно може да се очакват качествени закони.

Благодаря ви.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Благодаря и аз.

Виждам, че няма други изказвания. Много е лесна задачата да се обобщи тази дискусия при това пълно единодушие на мненията, освен може би по въпроса колко е експертна Венецианската комисия, но той е второстепенен, няма да го дискутираме.

ДИМИТЪР ГОЧЕВ: Хубаво е, че я има.

ПРЕДС. АННА ГАВРИЛОВА: Хубаво е, че я има и аз мисля, че върши работа от време на време.

Остава действително да се надяваме. Това становище, което се изрази сега, е същото като онова, което се изрази още при първия проект за нов закон – с дребните промени, които междувременно настъпиха, но които не засегнаха самата философия на закона, самата нужда от него. Остава да направим максимални усилия действително тази позиция да се чуе и да се надяваме на успех, въпреки че за съжаление не бива да бъдем оптимисти, както каза и г-н Цеков, и да не подценяваме реалната опасност.

Още веднъж благодаря на всички ви за това богатство от аргументи, с които допълнихте предварителното изложение от колегата Атанасов на проблемните области в закона от позицията на експертната в различни области на правото.

В действителност ние имаме резюмирано заключение. Ако искате, ще го прочета. Да повторим все пак, че идеята беше обобщението на нашата дискусия да представлява един документ, който ние да изпратим както в нашите съответни институции, така и на самата Венецианска комисия, с нашите имена като участници, с нашите позиции.

ДО НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ДО МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
ДО МИНИСТЕРСТВОТО НА
ПРАВОСЪДИЕТО
ДО ВЕНЕЦИАНСКАТА КОМИСИЯ

**Становище на адвокати, представители
на академичната правна общност и правозащитници
след обществено обсъждане на последния проект
на Закона за отнемане в полза на държавата на
имущество, придобито от незаконна дейност,
представен за съгласуване на Венецианската комисия**

Несъмнено организираната престъпност изправя държавите пред особени затруднения и справянето с този проблем изисква използването на специални методи и средства. Същевременно по дефиниция прилагането на такива методи и средства застрашава основните индивидуални права и свободи и трябва да се търси и постигне много прецизен баланс между легитимната цел и начина за постигането ѝ.

В проектозакона този баланс отсъства.

Считаме, че основните правозащитни стандарти са сериозно застрашени от текстовете, залегнали в последния проект от месец септември 2010 г. на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от незаконна дейност.

Обръщаме сериозно внимание на представителите на българските институции и членовете на Венецианската комисия върху следните сериозни проблеми в закона, които могат да породят несправедливо третиране, в разрез с конституционните и международните норми за защита на човешките права:

1. Липсва задълбочен анализ защо е необходим подобен закон, след като съществуващата в страната икономическа и криминогенна обстановка не налага приемане и прилагане на подобен закон. За последните три години общият дял на осъдителните присъди за престъпления в България, свързани с организирана престъпност и корупция, е само около 2% от общия брой осъждания. В този смисъл подобно изключително законодателство не е оправдано.

2. Не е въведена ясна дефиниция на понятието „незаконна дейност“ и така тълкуването му се предоставя изцяло на дискрецията на Комисията за установяване на имущество, придобито чрез незаконна дейност.

3. **Липсата на дефинирана връзка** между вида, характера и времето на извършване на „незаконната дейност“ и придобитото чрез нея имущество, което се отнема, създава възможности за произвол. В европейските практики подобна възможност съществува само ако придобитото е вследствие на престъпление, а не от всяка „незаконна“ дейност (чл. 1 от Конвенцията на Съвета на Европа относно изпирането на пари, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпления).

4. **Липсва яснота относно** съдържанието и признаците на новосъздаваното субективно право на отнемане в полза на държавата.

5. Придава се обратна сила на норми, които засягат правата на трети добросъвестни лица, и това сериозно застрашава правната сигурност, при положение че тези трети лица не разполагат с нужната информация, доказателства и процесуални средства за защита. Прехвърлянето на доказателствената тежест върху тези трети лица ги поставя пред невъзможността да доказват законността на приходите на техен продавач, ипотекарен или заложен длъжник, наследодател или дори лице, спрямо което публичните власти са осъществили принудително изпълнение за събиране на публични задължения.

6. Въведените оборими и необорими презумпции са силно ограничаващи съда в свободната му преценка както при обезпеченията, така и във фазата на исковото производство. Много спорно е дали съдът има право да не приложи една необорима презумпция и дали отказът да я приложи по критерий „справедливост“ е достатъчно ясно формулиран. Съдът трябва да е в състояние да се откаже от всяка законова презумпция при опасност от нарушаване на човешките права. Този ясен критерий отсъства в проекта.

7. Законът не отчита обективните трудности при доказване на произхода на доходи за 20 години назад, особено в страни като България с дългогодишна емиграция, от която годишно в икономиката се вливат огромни парични потоци, без техният произход да е регистриран или установен, но те са все трудови доходи на работещи зад граница български граждани. Законът би засегнал стотици домакинства в страната, които няма да могат да докажат законен източник на имуществото си.

8. Липсата на строга методика, по която ще се оценяват имотите на гражданите, към чието отнемане се пристъпва, ще задълбочи вече създадената порочна практика на комисията по действащия закон да използва експертни оценки по неясни критерии и така според нуждите на доказването един имот да бъде оценяван или изключително високо, или доста под пазарната му стойност.

9. Липсва детайлно разписване на правата и задълженията на проверяваното лице и третите лица в хода на производството пред комисията. Правото на адвокат е конституционна норма по чл. 56 от Конституцията и пренасянето ѝ механично в проектозакона не удовлетворява изискванията за осигуряване равенство и справед-

ливост на процедурата. Правата на участниците в това производство и защитата им трябва да бъдат ефективно гарантирани чрез създаване на процедурни правила.

10. Липсва система за ефективен и прозрачен контрол върху работата на комисията, която на практика ще има изключителни и силно ограничаващи правата на гражданите правомощия. Трите текста, предвиждащи контрол от нарочна парламентарна комисия са без санкции, без правомощия на парламента и не предоставят гаранциите за строг контрол за законност.

Като изразяваме силната си загриженост от факта, че проектът не е предоставен за обсъждане пред българската общественост, намираме, че той е поредният сериозно застрашаващ човешките права законопроект в България. Законодателната тенденция към създаване на повече репресивни способности и институции под предлог за борба с престъпността, корупцията и незаконното забогатяване застрашава устоите на демократичното общество. Подобни законопроекти създават практики на границата на произвола и лесно могат да се превърнат в средство за натиск над различни лица по причини, различни от споделените в мотивите.

Обръщаме се към Народното събрание, Министерския съвет, Министерството на правосъдието, към Венецианската комисия и към гражданското общество в България с искане да се преосмислят основните принципи в този проект, като всяка колизия между обществен интерес и лични права бъде отстранена чрез ясно позоваване на правозащитните принципи – основа на всяко демократично общество.

Дилияна Гитева, адвокат, изпълнителен директор на БАПЧ

Анна Гаврилова-Анчева, адвокат, БАПЧ

Ина Лулчева, адвокат, БАПЧ

Георгица Петкова, адвокат, БАПЧ

Динко Кънчев, адвокат, БАПЧ

Николай Руневски, адвокат, БАПЧ

Георги Атанасов, адвокат – председател на Гражданскоправната секция на Научно-методическия кабинет на Софийската адвокатска колегия

Емилия Недева, адвокат, АЕИПЧ

Димитър Гочев, бивш съдия от Европейския съд за правата на човека и бивш конституционен съдия

Проф. д-р Огнян Герджиков, СУ „Св. Кл. Охридски“, бивш председател на Народното събрание

Миглена Тачева, бивш министър на правосъдието

Емилия Михайлова, юрист, бивш зам.-председател на Комисията за установяване и отнемане на имущество, придобито чрез престъпна дейност

Татяна Дончева, адвокат, депутат от 38-о, 39-о и 40-о НС, „Движение 21“

Данаил Георгиев, „Движение 21“

Борислав Цеков, юрист, председател на Института за модерна политика

Емил Георгиев, адвокат, Институт за модерна политика

Ивилина Алексиева, юрист, Институт за модерна политика

Здравка Кръстева, юрист, СУ „Св. Кл. Охридски“

Янчо Трончев, адвокат

Николай Ганев, адвокат